

navegador

Hongria: democràcia il-liberal al si de la UE

[vista prèvia >](#)

Hongria està deixant enrere el sistema de la democràcia liberal i s'emmiralla en països com la Xina, Rússia o Turquia. Com és possible que un estat membre de la UE s'allunyi tant dels valors essencials de la Unió? I per què els hongaresos, que majoritàriament se senten europeus, voten un partit com el Fidesz? Quin impacte han tingut les polítiques il-liberals de Víktor Orbán i quina ha estat la resposta de la UE? Aquest article intenta obtenir respostes a aquestes preguntes.

Marta Brik

Politòloga

@martabrikg

El compromís previ a l'entrada dels estats a la UE en què afirmaven respectar els valors de la democràcia, l'estat de dret i els Drets Humans no ha estat suficient perquè les tendències il·liberals passessin de llarg d'Europa. Des de fa vuit anys a Hongria hi governa el Fidesz¹ amb un gran suport ciutadà, un partit de caire conservador, nacionalista, de dretes i populista que va camí de convertir el país en una democràcia il·liberal en el si de la UE.

Què són les democràcies il·liberals?

Tradicionalment es sobreentenia —erròniament— que els sistemes democràtics coincideixen amb l'ideal de la democràcia liberal, és a dir, un sistema polític marcat no només per l'existència d'eleccions lliures i justes, sinó també pel que es podria considerar com liberalisme constitucional: l'imperi de la llei, la separació de poders i la protecció de les llibertats bàsiques d'expressió, de reunió,

d'associació, de religió i de propietat. Però aquest liberalisme constitucional és teòricament i històricament diferent de la democràcia.² La democràcia planteja la qüestió sobre qui ha d'exercir el poder públic —el poble— mentre que el liberalisme constitucionalista —per diferenciar-lo de l'econòmic— planteja quins han de ser els límits dels poders públics, siguin democràtics o autocràtics. Els governs produïts per eleccions poden ser ineficients, corruptes, miops, irresponsables, dominats per interessos privats i incapaços d'adoptar polítiques demandades pel bé públic. Aquestes qualitats els farien governs no desitjables però democràtics al cap i a la fi perquè sorgeixen d'unes eleccions lliures.³

Llavors, què són les democràcies il·liberals? Són règims escollits democràticament —sovint reelegits o reafirmats mitjançant referèndums— que violen els límits constitucionals del seu poder executiu, però també violent igualment els seus poders legislatiu i judicial, i priven de drets i

llibertats fonamentals els seus ciutadans.⁴ Des de finals de la dècada de 1990, diferents exemples de governs triats democràticament han sobrepassat els límits constitucionals, des de l'antiga Iugoslàvia a nombrosos governs llatinoamericans, passant per Sierra Leone, Pakistan o Filipines, convertint-se d'aquesta manera en un fenomen de creixent importància a l'esfera internacional.⁵

Democràcia il·liberal a la UE

La UE es fonamenta en els valors de respecte a la dignitat humana, llibertat, democràcia, igualtat, estat de dret i respecte als Drets Humans, inclosos els drets de les minories.⁶ Aquesta promoció es realitza tant entre els estats membres, com als candidats a adherir-se a la UE i també amb tercers estats amb qui la UE es relaciona.

Malgrat això, certs esdeveniments han fet sorgir tendències il·liberals a diferents estats membres de la

1 Fidesz respon a l'acrònim de Fialat Demokraták Szövetsége [Aliança de Joves Demòcrates] i des de 1995 el nom oficial del partit és FIDESZ- Magyar Polgári Szövetség [Aliança de Joves Demòcrates – Unió Cívica Hongaresa].

2 ZAKARIA, «The Rise of Illiberal Democracy».

3 BÁRD (et al.), «An EU mechanism on Democracy, the Rule of Law and Fundamental Rights».

4 ZAKARIA, «The Rise of Illiberal Democracy».

5 ZAKARIA, «The Rise of Illiberal Democracy».

6 Article 2 del Tractat de la UE.

Les democràcies il-liberals són règims escollits democràticament que violen els límits constitucionals del seu poder i priven de drets i llibertats fonamentals els seus ciutadans

UE, especialment Hongria. Per una banda, la crisi econòmica viscuda ha trencat l'equilibri europeu entre el sistema democràtic i el capitalisme, posant de manifest que la democràcia liberal en si mateixa no limita els excessos del capitalisme. Al mateix temps, altres models com el xinès o turc han demostrat que l'economia de mercat pot tenir èxit en un sistema autoritari.⁷ Per altra banda, la tèbia resposta europea davant de les revoltes ciutadanes que demanen més llibertat política durant les anomenades «primaveres àrabs» i la incapacitat de gestionar, protegir i acollir els refugiats han erosionat la legitimitat de la UE com a garant de la defensa universal dels Drets Humans i les llibertats fonamentals. La pèrdua de legitimitat exterior permet el sorgiment d'altres excepcionalitats dins de la UE basades en els conceptes restrictius de nació i cultura.⁸ En aquest context, ciutadans frustrats amb la incapacitat de les democràcies europees per afrontar certs reptes polítics, econòmics i socials,

7 YOUNGS, «Nuevo orden global, ¿nueva democracia?».

8 NATORSKI, «La encrucijada polaca como advertencia para las democracias liberales».

descontents amb els partits polítics tradicionals, la corrupció persistent i la desigualtat econòmica cada cop més accentuada, busquen alternatives polítiques a la democràcia liberal europea.⁹

Com són els hongaresos? Per què voten el Fidesz?

Hongria va incorporar-se a la UE el 2004 juntament amb nou estats més,¹⁰ la majoria d'ells després de viure transicions del comunisme a democràcies liberals. La UE va exercir un lideratge transformador per tal que els països candidats adoptessin sistemes polítics democràtics, com a condició prèvia per formar-ne part d'acord amb els criteris de Copenhaguen.¹¹

9 YOUNGS, «Nuevo orden global, ¿nueva democracia?».

10 Eslovènia, Eslovàquia, Estònia, Letònia, Lituània, Malta, Polònia, República Txeca i Xipre.

11 Els criteris de Copenhaguen (1993) són les condicions prèvies que ha de respectar qualsevol país que desitgi convertir-se en un estat membre de la UE. Els criteris es podien dividir en polítics, —institucions estables que mantinguin la democràcia, l'estat de dret i el respecte als Drets Humans i les minories— i els econòmics, —economia de mercat i capacitat per assumir les obligacions que es deriven de l'adhesió.

A diferència d'Europa Occidental, a Hongria i a altres països de l'Europa de l'Est, la democràcia i el liberalisme van arribar plegades a la dècada de 1990. El canvi de règim vinculava al mateix temps transició cap a la democràcia i cap a l'economia de mercat. En aquest sentit, els hongaresos esperaven que la democràcia afavorís el desenvolupament econòmic i ara senten una triple decepció: amb el canvi de règim, amb la democràcia i amb el capitalisme. L'augment de l'atur, la reducció de la mobilitat social, l'aprofundiment de les desigualtats socials i l'erosió de l'estabilitat social han estat alguns dels efectes negatius del canvi de règim que, des del punt de vista d'alguns hongaresos, no es veuen compensats per la llibertat política, d'expressió o les facilitats per viatjar a l'estranger.

La societat hongaresa manté una combinació complicada de valors: un compromís feble amb la democràcia, desconfiança envers les institucions i els partits polítics, manca de tolerància a la diversitat i exigència d'una intervenció estatal forta, en especial per evitar la inestabilitat social. Paradoxalment, tot i la des-

Ciudadans frustrats amb l'inhabilitat de les democràcies liberals europees per afrontar certs reptes polítics, econòmics i socials busquen alternatives polítiques

confiança política, demanen a l'Estat una forta intervenció per millorar els estàndards de vida.¹² Aquest anhel d'una forta intervenció estatal molts cops va en contra del lliure mercat. De fet, Hongria és l'estat amb major desafecció respecte al lliure mercat de l'antic bloc socialista. Cal tenir en compte que –a diferència de Polònia, que també té tendències il·liberals– Hongria va patir una de les pitjors crisis econòmiques de la seva història el 2008, que va comportar una recessió del 6,4% del PIB i la necessitat de ser rescatat per l'FMI i la UE. Les pèrdues de llocs de treball i de poder adquisitiu provocades per la crisi ha condicionat profundament l'experiència dels hongaresos.¹³

La manca de tolerància a la diversitat fa que valors com l'avortament, el feminisme o els drets de les persones LGTBI+, siguin percebuts per una part de la societat com una imposició, com una eina per atacar les tradicions, la religió i la identi-

tat.¹⁴ Els estats que, com Hongria, advoquen pels valors tradicionals i la democràcia il·liberal, en realitat, pretenen establir les seves pròpies normes culturals per sobre de la legislació comunitària, fins i tot per sobre dels Drets Humans.¹⁵ Malgrat aquests fets, tot i que pugui semblar contradictori, els hongaresos no són euroescèptics, ja que un 70% de la població defensa la pertinença d'Hongria a la UE.¹⁶

El 2010, el Fidesz va saber aprofitar l'esgotament del Magyar Szocialista Párt [Partit Socialista hongarès] després d'anys al govern i del desgast produït per la crisi econòmica. Va fer créixer el sentiment *antiestablishment* amb una retòrica contra els experts, una política de postveritat i la renacionalització de la pròpia política. El candidat del Fidesz, Viktor Orbán (1963), va guanyar les eleccions amb una majoria de dos terços del Parlament, iniciant la seva segona etapa al cap-

davant del Govern hongarès després del període 1998-2002.

Quin impacte han tingut els governs il·liberals d'Orban?

La qualitat democràtica hongaresa s'ha vist dràsticament afectada pel projecte d'Orbán d'implantar una democràcia il·liberal a Hongria.¹⁷ Aquesta democràcia il·liberal és una combinació de mesures polítiques i socioeconòmiques que persegueix la creació d'una societat basada en el treball, en alts nivells de disciplina i baixos de discrepància pública.¹⁸ El Govern hongarès considera que les democràcies liberals no són competitives en un món globalitzat i s'emmiralla en «l'autoritarisme competitiu» de Rússia, Turquia, Xina o Singapur.¹⁹

L'actual Govern hongarès compleix amb la definició de democràcia il·liberal: guanyen eleccions democrà-

12 BÍRO-NAGY, «Illiberal Democracy in Hungary: The Social Background and Practical Steps of Building an Illiberal State».

13 BÍRO-NAGY, «Illiberal Democracy in Hungary: The Social Background and Practical Steps of Building an Illiberal State».

14 YOUNGS, «Nuevo orden global, ¿nueva democracia?».

15 HUMAN RIGHTS HOUSE FOUNDATION, «Resisting Ill Democracies in Europe».

16 BÍRO-NAGY, «Illiberal Democracy in Hungary: The Social Background and Practical Steps of Building an Illiberal State».

17 Discurs d'Orban a la celebració de la 25a universitat d'estiu gratuïta Bálványos el 26 de juliol de 2014.

18 FELEDY, «Hungria: ¿Populismo o política?».

19 FERRERO TURRIÓN, «Orban y la construcción de una democracia iliberal».

La nova Constitució hongaresa permet al Govern tirar endavant amb lleis contràries a la pròpia Constitució eludint les sentències d'inconstitucionalitat del Tribunal Constitucional

tiques mitjançant campanyes d'odi contra minories o grups marginals — especialment immigrants i gitanos—; prometen millores en l'estat del benestar, beneficis socials, pensions i millor nivell de vida. Un cop al poder, abusen de la seva majoria parlamentària —que en el cas del Fidesz és de dos terços— ignorant els processos legislatius establerts.²⁰

Fidesz va aconseguir dos terços del Parlament amb el 52% del vot popular el 2010. Durant aquella legislatura van canviar el sistema electoral amb un nou mètode de compensació pel partit més votat i un *gerrymandering*,²¹ remodelant la llei sense cooperar amb l'oposició. Aquestes mesures beneficiaven a Fidesz i li van facilitar repetir resultats el 2014.

Durant el primer mandat de la majoria parlamentària del Fidesz,

20 HUMAN RIGHTS HOUSE FOUNDATION, «Reassessing Ill Democracies in Europe».

21 Terme de ciència política referit a una manipulació de les circumscripcions electorals d'un territori, unint-les, dividint-les o associant-les, amb l'objecte de produir un efecte determinat sobre els resultats electorals. Pot ser usat per millorar o empitjorar els resultats d'un determinat partit polític o grup ètnic, lingüístic, religiós o de classe. És, per tant, una tècnica destinada a trencar la imparcialitat d'un sistema electoral determinat.

es va aprovar una nova Constitució molt criticada per la seva manca de debat polític i de consulta a l'oposició o la societat civil. La nova Constitució exposa la visió de la comunitat política cristiana-conservadora i permet al Govern aprovar lleis malgrat que siguin contràries a la constitució eludint les sentències d'inconstitucionalitat del Tribunal Constitucional que s'ha vist limitat en les seves funcions de control. La reforma del Tribunal no només va comportar una limitació de les seves competències i funcions, sinó que també en modificava la seva composició. Ara són triats pel partit amb més representants, és a dir, el Fidesz. El canvi en el comportament del Tribunal Constitucional ha sigut substancial: amb el de la composició anterior, tots els casos que hi van arribar havien sentenciat en contra del Govern; amb la nova selecció de jutges només tres de tretze que s'oposen a les iniciatives governamentals.²² La Comissió de Venècia²³

22 FREEDOM HOUSE, 2016.

23 La Comissió de Venècia és un òrgan consultiu del Consell d'Europa, format per experts independents en el camp del dret constitucional. La seva tasca principal és aconsellar països en assumptes constitucionals per tal de millorar el funcionament de les institucions democràtiques i la protecció de drets humans.

va advertir que, amb la reforma, l'amplitud de les qüestions polítiques que requereixen majoria absoluta — no només principis fonamentals sinó també normes específiques— fan que les futures eleccions tinguin menys importància i que hi hagi més possibilitats que una majoria estableixi les seves preferències polítiques i l'ordenament jurídic del país per perpetuar-se en el poder, posant el principi de la mateixa democràcia en perill.²⁴

Els governs il·liberals reforcen l'executiu per subordinar el legislatiu on tenen majoria, passant per sobre dels procediments, desmantellant les garanties i la separació de poder. D'aquesta manera, impedeixen el normal funcionament de les institucions.²⁵ El Fidesz s'ha apropiat d'un seguit d'institucions claus per al funcionament de la democràcia, ja que tenien funcions de control de l'executiu i el legislatiu com la Fiscalia General, l'Auditoria Estatal, el Síndic de Greuges o el Tribunal Suprem.

24 COMISSIÓ DE VENÈCIA, «Opinion on the New Constitution of Hungary».

25 HUMAN RIGHTS HOUSE FOUNDATION, «Reassessing Ill Democracies in Europe».

Els activistes pels Drets Humans i les ONG, especialment aquelles que reben finançament internacional, són considerats agents estrangers que intenten minar la sobirania hongaresa

El poder judicial i la seva independència tampoc n'han quedat al marge. S'han destituït jutges abans que acabés el seu mandat, han canviat lleis que regulaven el poder judicial modificant les edats de jubilació i les competències d'òrgans del poder judicial. El cas d'acomiadament més conegut va ser el del cap del Tribunal Suprem que va ser cessat del càrrec sense permetre-li revisió judicial. El Tribunal Europeu de Drets Humans va sentenciar que Hongria havia violat la seva llibertat d'expressió i el seu dret d'accés a un tribunal.²⁶ Seguint la mateixa línia, el 2011, el Parlament hongarès va reduir l'edat de jubilació obligatòria de jutges, fiscals i notaris dels 70 als 62 anys en un sol any. La normativa europea sobre la igualtat de tracte en l'ocupació prohibeixen la discriminació en el lloc de treball per motius d'edat, sense una justificació objectiva i proporcionada. El Tribunal Judicial de la UE va sentenciar que la llei era contrària al dret comunitari forçant a Hongria a rectificar.²⁷

La societat civil ha estat víctima de les tendències autoritàries del Govern. Els activistes pels Drets Humans i les ONG, especialment aquelles que reben finançament internacional, són considerats agents estrangers que intenten minar la sobirania hongaresa.²⁸ Com a conseqüència, el Govern va aprovar una llei que obliga les ONG que reben fons estrangers superiors a 24.000€ a registrar-se com a «organitzacions recolzades des de l'estranger». Aquesta llei ha permès registres i desallotjament forçosos de diverses ONG. D'aquesta manera, el Govern va acusar els beneficiaris de les Norway Grants, uns fons destinats a estimular l'economia a països centreeuropeus, de donar suport als objectius polítics de l'oposició. El 2014, la policia va entrar a les seves oficines al·legant que tenia dret a controlar qui es beneficia dels fons estrangers. En el mateix sentit, George Soros (1930)²⁹ va ser acusat de propiciar la crisi dels refugiats a Hongria pel seu finançament a

organitzacions d'ajuda humanitària i el Govern va declarar que era una amenaça per a la seguretat nacional. La Comissió de Venècia va emetre un dictamen en què considerava que «la llei causa una interferència desproporcionada i innecessària amb les llibertats d'associació i expressió, el dret a la privadesa i la prohibició de la discriminació».³⁰

L'educació és un altre tema candent, una modificació de la Llei d'educació superior requeria una autorització del Govern per tal que institucions educatives estrangeres poguessin donar classes al país. Moltes veus han considerat que aquesta llei està feta a mida per amenaçar la prestigiosa Central European University a Budapest, dirigida per Soros i exponent del pensament crític, els valors liberals i la llibertat acadèmica. Milers de persones van sortir al carrer per donar suport a la universitat.³¹

Tristament, Hongria ha adquirit rellevància mediàtica internacional

26 TRIBUNAL EUROPEU DE DRETS HUMANS, «Case Baka v. Hungary».

27 TRIBUNAL DE JUSTÍCIA DE LA UNIÓ EUROPEA, «Sentència Comisión Europea / Hungría».

28 BÍRO-NAGY, «Illiberal Democracy in Hungary: The Social Background and Practical Steps of Building an Illiberal State».

29 George Soros és un multimilionari i filantrop nord-americà d'origen hongarès.

30 COMISSIÓ DE VENÈCIA, «Opinion on the Draft Law on the Transparency of Organisations Receiving Support from Abroad».

31 NAVARRO, «Hongria torna a desafiar la UE».

El Govern hongarès considera inadmissibles les sol·licituds d'asil i deporta els migrants que arriben a través de països «segurs» com els dels Balcans, per on entren el 99% dels sol·licitants

pel tracte a les persones migrades i refugiades. El Govern considera inadmissibles les sol·licituds d'asil i deporta els migrants que arriben a través de països «segurs» com els dels Balcans, per on entren el 99% dels sol·licitants.³² El rebuig general pot provocar el retorn il·legítim de persones que corren el risc de violacions greus dels Drets Humans,³³ i també de detencions automàtiques dels demandants d'asil adults, inclosos famílies amb fills, i menors no acompanyats majors de 14 anys.³⁴ Tant aquestes pràctiques com la llei d'asil hongaresa són incompatibles amb la legislació de la UE —específicament, la Directiva sobre procediments d'asil i la Directiva sobre el dret a la interpretació i la traducció en el procés penal— i la Carta de Drets Fonamentals. A més, Hongria —com Polònia i la República Txeca— no ha complert amb la Decisió europea de reubicació de refugiats.

32 Inclouen els estats membres de la UE, Albània, Macedònia, Montenegro, Sèrbia, estats membres de l'Espai Econòmic Europeu, Estats d'EUA, Suïssa, Bòsnia i Hercegovina, Kosovo, Canadà, Austràlia i Nova Zelanda.

33 AMNISTIA INTERNACIONAL. «Hungary: Change to Asylum Law puts tens of thousands at risk».

34 DEARDEN. «Hungarian parliament approves law allowing all asylum seekers to be detained».

Quina ha estat la resposta de la UE?

Les vulneracions d'Hongria contra la democràcia liberal, l'estat de dret i els drets fonamentals són notòries, però fins ara la resposta de la UE ha estat tèbia i no ha aconseguit frenar l'embranchida il·liberal. Actualment, els mecanismes amb què compta la UE per fer complir amb els seus valors essencials són: el procediment d'infracció, el Marc de l'estat de dret i l'article 7 del Tractat de la UE, que podria suposar la suspensió de drets i deures de l'estat membre.

El procediment d'infracció és una eina per assegurar que els estats membres compleixen amb la legalitat comunitària. El procediment comença amb l'enviament a l'estat membre d'una «carta d'emplaçament» a la qual haurà de respondre en un termini de dos mesos. Si la Comissió Europea no està satisfeta amb la informació rebuda li demanarà canvis legislatius mitjançant un dictamen motivat. Si l'estat membre persisteix en l'incompliment, la CE pot portar l'assumpte davant el Tribunal de Justícia de la UE i si resulta condemnat, haurà de prendre les mesures necessàries per a complir

tal sentència. Aquest procediment ha estat efectiu, es va aplicar per exemple contra la llei hongaresa que obligava a jubilar-se anticipadament a jutges, notaris i fiscals, però només per vulneracions concretes a normativa europea no per protegir els valors de forma genèrica.

El Marc de l'estat de dret és un mecanisme de la Comissió Europea per afrontar les amenaces a l'estat de dret dels estats membres. El Marc es basa en un diàleg continu entre la Comissió Europea i l'estat membre interessat. Compta amb tres fases: avaluació, recomanació i seguiment de la recomanació. Aquest instrument va ser creat el 2014 quan ja feia quatre anys que Fidesz governava a Hongria i, per tant, no s'ha aplicat en aquest cas. Pel que fa a Polònia sí que es va implementar però sense gaire èxit.

L'últim recurs és l'article 7 del Tractat de la UE, també conegut com el «botó nuclear», que té per objecte garantir que tots els països de la UE respectin els valors comuns de la Unió. Aquest article es divideix en dos apartats, el primer preventiu

Els mecanismes previstos per salvaguardar els valors europeus entre els estats membres, el procediment d'infracció, el Marc de l'estat de dret i l'article 7 del Tractat de la UE, no han estat efectius

que permetria al Consell enviar un avís al país en qüestió abans que s'arribi a produir una violació greu; i el segon sancionador que s'aplicaria en el cas d'una violació greu i persistent dels valors estipulats a l'article 2. El Consell, per unanimitat, reconeix l'existència de la violació greu i pot suspendre drets derivats dels tractats, inclosos els drets de vot al Consell. El maig de 2017, el Parlament Europeu va demanar l'aplicació d'aquest article a Hongria. Cal tenir en compte que Orbán va ser vicepresident del 2002 al 2009 del Partit Popular Europeu, majoritari al Parlament Europeu. A més, Polònia, també amb tendències il·liberals, ja havia manifestat que hi votaria en contra, desactivant políticament el «botó nuclear». En definitiva, els mecanismes per salvaguardar els valors entre els estats membres no han estat efectius.

Conclusions

El Govern hongarès ha limitat la democràcia i l'estat de dret amb processos de *gerrymandering*, censura i manipulació informativa; amb reducció de competències del Tribunal Constituci-

onal; apropiant-se de les figures clau que fan de contrapès a l'executiu i el legislatiu; i minvant la independència judicial. Ha vulnerat els Drets Humans amb diverses lleis que han provocat dificultats per operar a ONGs i institucions educatives estrangeres, ha negat el dret d'asil i ha trencat amb les peticions de reubicació de refugiats. Tenint tot això en compte, resulta evident que Hongria ha vulnerat els valors i compromisos adquirits amb la UE.

Les democràcies il·liberals es construeixen en la base d'unes institucions liberals desvirtuades. La UE hauria d'entendre que aquestes crisis són només un símptoma de problemes múltiples, problemes sorgits de les vulnerabilitats de la democràcia liberal i que els projectes alternatius de caràcter opressiu i autoritari es nodreixen precisament d'aquestes debilitats i contradiccions. La UE ha de ser capaç d'actuar efectivament per tal d'evitar que aquests sistemes postdemocràtics s'institucionalitzin i creïn una nova normalitat.³⁵ Calen nous mecanismes que siguin efectius i puguin imposar sancions per

comportaments il·liberals. Algunes de les mesures proposades són: un pacte per la democràcia, els Drets Humans i l'estat de dret, una aplicació conjunta de l'article 7 per als països afectats o una negociació condicionada amb els fons de cohesió. Caldrà veure com aquestes propostes es desenvolupen i si ho fan a temps. El fet que Hongria, i el seu aliat polonès, surtin indemnes pot crear un exemple terrible per a altres estats membres, com la República Txeca o Croàcia. I més enllà de les sancions, cal que els hongaresos sentin que la democràcia, juntament amb el respecte a l'Estat de dret i als Drets Humans—tal i com planteja la UE— ofereixen un entorn de prosperitat, estabilitat i llibertat que els engresqui a voler-hi viure. Malgrat tot, el futur no és esperançador; la majoria del poble hongarès ha revalidat el projecte il·liberal d'Orban. El Fidesz ha consolidat el seu suport social a les eleccions legislatives d'aquest any, aconseguint una supermajoria de dos terços que li permeten continuar canviant les lleis fonamentals del país. ■

35 NATORSKI, «La encrucijada polaca como advertencia para las democracias liberales».

■ Bibliografia

AMNISTIA INTERNACIONAL. «Hungary: Change to Asylum Law puts tens of thousands at risk» [en línia]. A *News Amnesty International*, de 30 de juliol del 2015. Disponible a: <www.amnesty.org>.

BÁRD, Petra (et al.). «An EU mechanism on Democracy, the Rule of Law and Fundamental Rights» [en línia]. A *Liberty and Security in Europe*. Brusel·les: CEPS, 2016. Disponible a: <www.ceps.eu>.

BÍRO-NAGY, András. «Illiberal Democracy in Hungary: The Social Background and Practical Steps of Building an Illiberal State» [en línia]. Barcelona: CIDOB, 2017. Disponible a: <www.cidob.org>.

COMISSIÓ DE VENÈCIA. «Opinion on the Draft Law on the Transparency of Organisations Receiving Support from Abroad» [en línia]. 16-17 de juny de 2017, Venècia. Disponible a: <www.venice.coe.int>.

COMISSIÓ DE VENÈCIA. «Opinion on the New Constitution of Hungary» [en línia]. 17-18 de juny de 2011, Venècia. Disponible a: <www.venice.coe.int>.

DEARDEN, Lizzie. «Hungarian parliament approves law allowing all asylum seekers to be detained». A *Independent*, de 7 de març del 2017. Disponible a: <www.independent.co.uk>.

Discurs de Víctor Orbán a la celebració de la 25a universitat d'estiu de Bálványos, 26 de juliol de 2014, Bálványos. Disponible a: <www.kormany.hu>.

FELEDY, Botond. «Hungria: ¿Populismo o política?» [en línia]. A *CIDOB Report*, núm. 1, p. 45-48, 2017. Disponible a: <www.cidob.org>.

FERRERO TURRIÓN, Ruth. «Orban y la construcción de una democracia iliberal» [en línia]. A *Es Global*, de 27 d'abril del 2017. Disponible a: <www.esglobal.org>.

FREEDOM HOUSE, 2016. «Hongria» [en línia]. Disponible a: <www.freedomhouse.org>

HUMAN RIGHTS HOUSE FOUNDATION. «Resisting Ill Democracies in Europe» [en línia]. 2017. Disponible a: <www.humanrightshouse.org>.

NATORSKI, Michal. «La encrucijada polaca como advertencia para las democracias liberales» [en línia]. A *Opini3n CIDOB*, núm. 433, 2016. Disponible a: <www.cidob.org>.

NAVARRO, Beatriz. «Hongria torna a desafiar la UE» [en línia]. A *La Vanguardia*, de 7 d'abril del 2014. Disponible a: <www.lavanguardia.com>.

TRIBUNAL EUROPEU DE DRETS HUMANS. «Case Baka v. Hungary» [en línia]. 23 de juny de 2016, Estrasburg. Disponible a: <www.hudoc.echr.coe>.

TRIBUNAL DE JUSTÍCIA DE LA UNIÓ EUROPEA. «Sentencia Comisi3n Europea / Hungria» [en línia]. 6 de novembre de 2012, Luxemburg. Disponible a: <www.curia.europa.eu>.

UE. *Tractat de la Unió Europea*. [en línia]. Disponible a: <www.eur-lex.europa.eu>.

YOUNGS, Richards. «Nuevo orden global, ¿nueva democracia? ¿Está en declive la democracia liberal?» A *La Vanguardia Dossier*, núm. 59, p. 39-41, 2016.

ZAKARIA, Fareed. «The Rise of Illiberal Democracy» [en línia]. A *Foreign Affairs*, 1997. Disponible a: <www.foreignaffairs.com>.